

A cárnő akarata főleg szeszélyekben nyilvánul; kastélyaiban állandó rendezkedés folyik, mert kétszer nem alszik ugyanazon helyen, mint ahogy kétszer nem vesz fel egy ruhát. És kegyetlenkedéseiben, váratlan elfogató-parancsaiban, amik mindenkit sújthatnak. A kegyetlenség különben általános; a főnemek a legnagyobb durvasággal, korbáccsal, kínzással fenyegetik cselédeiket. Az álhatalom kísérője az álpompa. Bálok, mulatságok napirenden vannak, de a lakosztályok kényelmetlenek, rosszak és teljesen elhanyagoltak. Katalin nem szűnik meg rájuk panaszkodni. Az előkelők gyönyörű fogatokon járnak, ám a szerző szám piszkos, az inasok rendetlenek, az udvarok, ahonnan kihajtatnak, telve szeméttel. A cárnő maga fukar, szegényes ajándékokat osztogat, haragszik Katalinra a pazarlásáért. Igazi királyi pompa pedig pazarlás nélkül elképzelhetetlen. XIV. Lajos nem takarékoskodott. Egyben talán mégis megegyezik a francia és orosz udvar: itt is, ott is sokat panaszkodnak az unalomról. Az udvartartás nem állhat érdekes és okos emberekből — helyes uralkodói elv.

Katalin, bár minden hibát észrevesz, sosem felejt el, hogy néki, az idegennek végeredményben bele kell majd illeszkednie a környezetébe. Oroszország az idegenek tulajdonságainak próbaköve», mondja és érzi, hogy számot kell adnia az oroszoknak önmagáról. A kívülről jöttek mindig alkalmazkodnia kell és hogy ez így van rendjén, mutatja Katalin, a cárnő uralma.

Halász Gábor.

A pataki diákvilág anekdotakínese.
(I.) Ime egy könyv, melyről előre megjósolható, hogy nagy sikere lesz. Biztosítják ezt keletkezése körülményei és tartalma. Anyagát a sárospataki nagymultú országos hírű főiskola tanítványai hordták össze kedvveritőül önmaguknak és másoknak s részben talán okulásul a mai csüggedtebb lelkű, az életharctól idegenkedő fiatalságnak. Hatásának másik tényezője, hogy alakjai s esetei oly körből valók, melyhez az olvasók legtöbbször erős érzelmi szálak fűzik. Hogyne! Mindenkinek vannak diákkori élményei, s ezeket, ha olykor borusak is, utólag derűsekké varázsolja az emlékezés visszénye. Innen az a változatos színezetű, de mindig egészséges humor, mely az anekdoták soraiból kiárad. Jellemző a

gyűjteményre az a szeretet és hála, mellyel még az úgynevezett kényesebb esetek leírói is egykori tanáraikról s általában iskolájukról írnak. Pedig a régi világban a fegyelmi esetek elintézésében a pálcának is szerepe jutott. Gárdonyi Géza, mint az intézet növendéke is kikapott egyszer valamiért tanárától, de levele szerint azéért mindig hálával, szeretettel emlékezik rá. A könyv különben többet nyújt, mint amennyit címe ígér. A szorosan vett adomaféle történeteken kívül — főképp a tudós Harsányi István buzgóságából — számos kor- és művelődéstörténeti érdekes adat van benne a főiskola jelesebb diákjairól, kiknek hosszú sorából is kiemelkednek az ily nevek: II. Rákóczi György, Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály, Kazinczy Ferenc, Kossuth Lajos, Tompa Mihály, Tóth Ede, Izsó Miklós, Zempléni Árpád, Komáromi János. Harsányi István olykor egész cikké duzzadó tartalmassá közléseim kívül külön is említést érdemel Radácsi György visszaemlékezésszerű, becses dolgozata (*Régi pataki diákélet*), mely pompás megjelenítő erővel idézi föl a főiskolai élet ötvenévi előtti állapotát. Hasonló érdeklődésre tarthat igényt a kötet utolsó fejezete, Zempléni Árpádnak «A mendikás» c. cikke. A minden részében élvezettel olvasható gyűjteményt Komáromi János közreműködésével Panka Károly állította egybe s a Sárospataki Diákok Országos Szövetsége adta ki.

V. M.

Csűrös Zoltán: A fejedelem bujdosik.
Húsz kis elbeszélés, három csoportban. A *fejedelem bujdosik* főcím alatt a cseh megszállás a témaköre háromnak. Kettő symbolikus mese: egyik a világot boldogítani akaró elméletek pusztító következményeiről, a másik a magyar politikai ambíció emberfalásáról. Egy elbeszélés tárgya a kommunizmus szörnységeiből, egy meg az oláh terjeszkedés emlékeiből való.

Mohács főcímen négy elbeszélés a négyszázados évforduló alkalmasszerűségével élve szól a Hunyadiakról, bemutatván a fenyegető vész érelődését, kettő a mohácsi csata után való napok széthulló életéből.

Porszemek a nagy viharból az összefoglaló címe hat harctéri esetet s egy polgári történetet tárgyaló elbeszélések.

Valamennyi elbeszélés a magát emésztő magyar élet kérdéseivel lük-